

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЛУКАЩУК ІЛЛЯ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 372.854/57/377.36:614.253.5(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Хмельницький – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Хмельницькому національному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Романишина Людмила Михайлівна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Кайдалова Лідія Григорівна,
Національний фармацевтичний університет,
завідувач кафедри педагогіки та психології;

кандидат педагогічних наук
Мазепа Христина Петрівна,
Вищий навчальний комунальний заклад Львівської
обласної ради «Львівський інститут медсестринства і
лабораторної медицини імені Андрея
Крупинського», завідувач кафедри фундаментальних
дисциплін.

Захист відбудеться «15» грудня 2017 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «13» листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Система охорони здоров'я України відповідно до вимог, що постають перед державою, повинна бути забезпечена медичними фахівцями високої кваліфікації, здатними використовувати в професійній діяльності досягнення науки та технічних засобів, мати в арсеналі загальноосвітні та професійно орієнтовані знання, що надає можливість оперативно надавати якісні медичні послуги в нових умовах. Випереджальний розвиток світової науки та техніки, зокрема й медичної, поява нових технологій і методик діагностики захворювань та лікарської допомоги вимагають відповідних змін в освітньому процесі щодо підготовки медичних працівників середньої ланки. Тому нині, як ніколи раніше, значно розгалужується обсяг компетенцій, якими повинні володіти випускники медичних коледжів, розширюються вимоги до їхньої фахової підготовки. На тлі стрімкого розвитку медицини та медичних технологій чітко простежується взаємна узгодженість знань із різних галузей діяльності людини, особливо виражене нівелювання граней наук та народження нових наукових понять і теорій.

В умовах, що склалися в державі у зв'язку з подіями на Сході, важко переоцінити роль медичної сестри, котра супроводжує кожного впродовж усього життя. Якщо донедавна медичних сестер сприймали лише як виконавців призначень лікаря, без права та арсеналу власних засобів та дій, скерованих на поліпшення самопочуття та об'єктивного стану пацієнта, то нині медсестринство розглядають як самодостатній напрям підготовки медичного працівника, а медичну сестру – як професіонала, який володіє науковими знаннями та практичним досвідом.

Орієнтуючись на програму Європейського Союзу «Європейська стратегія здоров'я–2020», низку програмних документів «Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», «Національна стратегія побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на 2015–2020 р.», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 1013-р. «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я» метою державної політики у сфері охорони здоров'я є кардинальне та послідовне реформування, спрямоване на створення медичної системи, орієнтованої на пацієнта. Одне із ключових місць у цій системі належить медичній сестрі з високим рівнем фахової компетентності.

Зміни в навчальних планах підготовки медичних сестер, що розпочалися в кінці ХХ ст., призвели не тільки до зменшення частки хіміко-біологічних дисциплін, але й до повного виключення окремих дисциплін з їхнього переліку. Зокрема, серед таких є генетика, (незважаючи на її вплив у плані розуміння етіології та патогенезу захворювань), котру із окремої дисципліни трансформовано в один із розділів медичної біології. Тому проблема підвищення рівня фахової компетентності майбутніх медичних сестер є актуальною в плані розширення хіміко-біологічної підготовки у взаємозв'язку із фаховою підготовкою, котра найбільш продуктивно може бути реалізована в умовах міжпредметних зв'язків.

Значне місце в дисертаційних дослідженнях вітчизняних науковців займає проблема компетентнісного підходу у фаховій підготовці студентів (Н. Бібік, О. Заблоцька, С. Мартиненко, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Хоружа та ін.). Науковцями розкрито дидактичні основи формування професійної компетентності фахівців (С. Бухальська, І. Зязюн, В. Кремень, Л. Романишина та ін.), зокрема, медичних сестер (Л. Борисюк, М. Данюк, М. Демянчук, Т. Закусилова, І. Мельничук, І. Радзієвська, З. Шарлович та ін.). Науковцями опрацьовано питання підготовки майбутніх медичних сестер в умовах університетської та ступеневої освіти (І. Махновська), розроблено методики використання інноваційних педагогічних технологій (І. Мельничук, Л. Романишина та ін.), використання інформаційних технологій (М. Лукашук), формування в майбутніх фахівців медсестринства професійних цінностей та професійно значущих якостей (М. Данюк, Л. Кайдалова) та вмінь засобами алгоритмізації (О. Маркович), ініціювання пізнавальної активності студентів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін (Т. Теремівська), виховних аспектів у професійній підготовці студентів медичних коледжів (Х. Мазепа, Л. Примачок). Але проблема формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних та фахових дисциплін досліджена недостатньо.

Аналіз психолого-педагогічних, медичних, методичних джерел та практики підготовки майбутніх медичних сестер, що здійснюється медичними навчальними закладами України, дав змогу виявити низку *суперечностей* між:

- потребами суспільства в конкурентоздатних медичних сестрах, які володітимуть високим рівнем фахової компетентності, та недостатньою цілеспрямованістю її формування в умовах медичного навчального закладу;

- високими потенційними можливостями хіміко-біологічних дисциплін та недостатньою адаптацією їхнього змісту до формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер;

- домінуванням класичних технологій навчання хіміко-біологічних дисциплін у медичних коледжах та потребою впровадження інноваційних.

Таким чином, актуальність теми, недостатня теоретична і методична розробленість, наявність суперечностей у фаховій підготовці майбутніх медичних сестер, які потрібно і можливо усунути, зумовили вибір дисертації **«Формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає тематичному плану наукових досліджень Хмельницького національного університету з проблеми «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (РК № 0910U222009).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 7 від 29.01.2014 р.) та узгоджено в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 30.09.2014 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

Відповідно до поставленої мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

1. Визначити і обґрунтувати особливості підготовки, структуру і зміст фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків при вивченні хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

2. Удосконалити критерії й показники рівнів сформованості фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

3. Виявити, теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

4. Розробити, теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити структурно-функціональну модель та організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх медичних сестер.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональна модель формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі взаємодоповнювальні **методи** дослідження: *теоретичні* – аналіз нормативних документів, психолого-педагогічної літератури та навчально-методичних матеріалів для вивчення стану дослідженості проблеми формування фахової компетентності як компонента фахової підготовки майбутніх медичних сестер; аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, прогнозування, проектування, моделювання, класифікація, – для зіставлення теоретичних і практичних підходів до розуміння сутності компетентнісного підходу та особливостей формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер і побудови структурно-функціональної моделі; *емпіричні* – бесіди, анкетування, опитування, тестування – для організації самоаналізу і самооцінки навчальної діяльності студентів; спостереження, узагальнення, діагностування – для встановлення рівнів сформованості фахової компетентності майбутніх медичних сестер; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і результативно-аналітичний етапи) – для перевірки дієвості реалізації визначених організаційно-педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер; *методи математичної статистики* – для обробки отриманих результатів дослідження і встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами з використанням t-критерію Стьюдента.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер (забезпечення формування дослідницьких умінь майбутніх медичних сестер на заняттях з хімічних і біологічних дисциплін на основі компетентнісного підходу; використання міжпредметних зв'язків для формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер; упровадження в хіміко-біологічну підготовку майбутніх медичних сестер професійно спрямованих завдань і ситуаційних задач; створення інформаційного середовища для забезпечення формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у коледжі) та *розроблено* структурно-функціональну модель формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін, що відображає взаємозв'язки між метою, принципами побудови змісту професійної освіти в медичному коледжі з урахуванням цілей, теорії та практики, засобів і способів навчання, форм організації освітнього процесу, ефективність якого зумовлюється реалізацією визначених організаційно-педагогічних умов; результатами навчання студентів хіміко-біологічних дисциплін, що визначаються за показниками рівнів сформованості компонентів фахової компетентності майбутніх медичних сестер;

– *удосконалено* критерії формування фахової компетентності та поняття «хіміко-біологічна компетенція медичної сестри», визначене як інтегровану характеристику, яка відображає здатність використовувати базові хіміко-біологічні компетенції, ціннісні орієнтації та досвід у вирішенні практичних і теоретичних проблем, завдань у майбутній фаховій діяльності;

– *конкретизовано* компоненти фахової компетентності майбутніх медичних сестер (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний) та показники рівнів їх сформованості (високий (творчий), середній (достатній), базовий (низький) та початковий (вступний)).

Подальшого розвитку набуло питання про вдосконалення організації навчально-пізнавальної діяльності студентів з урахуванням особливостей навчання хіміко-біологічних дисциплін на основі компетентнісного підходу в умовах міжпредметності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методичних матеріалів з дисциплін «Хімія», «Біологія», «Медична хімія» та «Медична біологія»; підготовці та впровадженні в освітній процес «Збірника завдань з хімії (з професійно орієнтованим змістом)», що спрямовані на формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер та передбачають розширення хіміко-біологічного та професійного світогляду, організації самоосвітньої діяльності студентів та навчального посібника «Долікарська допомога при різних видах отруєння». Зміст і результати наукового дослідження можуть бути використані викладачами медичних навчальних закладів у підготовці майбутніх медичних сестер на різних етапах ступеневої освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Рівненського державного базового медичного коледжу (довідка про впровадження № 74 від

15.02.2017 р.), Подільського медичного училища ім. В. О. Жуковського (довідка про впровадження № 69 від 16.02.2017 р.), КВНЗ «Кам'янський медичний коледж» Дніпропетровської обласної ради» (довідка про впровадження № 74 від 17.02.2017 р.), КВНЗ «Житомирський інститут медсестринства» Житомирської обласної ради (довідка про впровадження № 102 від 21.02.2017 р.), Луцького базового медичного коледжу (довідка про впровадження № 01-07/70 від 06.03.2017 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження висвітлювалися під час виступів на науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Wspólne zdrowie» (Częstochowa, 2013), «The European Scientific and Practical Congress «Global scientific unity 2014» (Prague, 2014), «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2015), «Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі» (Київ, 2015), «Педагогіка: традиції та інновації» (Харків, 2015), «Stav, problému a perspektívy pedagogického štúdia a sociálnej práce» (Sládkovičovo, 2016); *всеукраїнська* – «Актуальні питання підготовки майбутніх фармацевтичних та медичних фахівців в умовах сучасної освіти» (Житомир, 2016).

Основні результати дослідження обговорювалися та отримали позитивні відгуки на науково-методичних конференціях викладачів медичних навчальних закладів Рівненського регіону, на засіданнях предметної комісії хімії Рівненського державного базового медичного коледжу (2015–2017 рр.), засіданнях кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 18 одноосібних наукових публікаціях автора, з яких 9 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 публікація в зарубіжному науковому виданні; 2 публікації у вітчизняних наукових фахових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 7 – апробаційного характеру, 2 публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (330 найменувань, з них – 18 іноземними мовами) та додатків (10 на 76 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 306 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 193 сторінках. Роботу ілюстровано 16 таблицями та 14 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; указано її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; подано відомості про впровадження, апробацію та опублікування результатів дослідження та структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «Фахова компетентність майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін як науково-педагогічна проблема» – розкрито теоретичні засади формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер; узагальнено наукові підходи до визначення, класифікації та реалізації міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх медичних сестер; визначено особливості підготовки майбутніх медичних сестер при вивченні хіміко-біологічних дисциплін на основі міжпредметних зв'язків.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури досліджено історіогенез компетентнісного підходу, оскільки він є основоположним у дослідженнях професійної компетентності. Установлено, що біля витоків компетентнісного підходу перебувають дослідження Д. Бовдена, Н. Волкової, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Майбороди, О. Пометун, Дж. Равена, Ю. Татура, А. Хуторського, В. Хутмахера та ін. Нині актуальність компетентнісного підходу не втрачена, про що свідчать дисертаційні дослідження останніх років, пов'язані, зокрема, з підготовкою медичних сестер, серед них дослідження Л. Борисюк, М. Данюк, М. Демянчука, О. Марковича, І. Махновської, І. Радзієвської, Л. Романишиної, З. Шарлович та ін.

Визначено зміст поняття «фахова компетентність медичної сестри», яку розуміють як комплекс сфокусованих інтелектуальних, практичних, соціально-психологічних компетенцій, підкріплених внутрішніми мотивами саморозвитку та самовдосконалення, філософського розуміння сенсу та значення праці медичної сестри та усвідомленою відповідальністю за її результати.

З огляду на це формулювання компетентною медичною сестрою (далі – МС) вважаємо такого фахівця, здатного творчо вирішувати проблеми, пов'язані з наданням медичних послуг; який кваліфіковано і вчасно виконує всі види фахової діяльності; оперативно знаходить ефективні шляхи вирішення виробничих завдань, має здібності до саморозвитку і самоосвіти, володіє високим рівнем мотивації та прагне до підвищення рівня власної фахової компетентності.

На основі аналізу результатів наукових досліджень (Л. Борисюк, Ж. Комарова, В. Копетчук, Т. Литвинова) з'ясовано роль та місце дисциплін хіміко-біологічного циклу у формуванні фахової компетентності майбутньої МС. Хіміко-біологічну компетенцію майбутньої МС сприймаємо як складник фахової компетентності; інтегративну характеристику особистості, що відображає підготовленість студентів до вивчення фахових дисциплін, вимагає достатньої хіміко-біологічної підготовки, а також здатність використовувати базові хіміко-біологічні компетенції, ціннісні орієнтації, досвід у вирішенні практичних і теоретичних проблем, завдань у майбутній фаховій діяльності.

Аналіз підходів до вивчення хіміко-біологічних дисциплін у медичних навчальних закладах України дав змогу на основі вимог до підготовки майбутньої МС з'ясувати важливість компетентнісного підходу. Удосконалення підготовки майбутніх МС проводилося в умовах компетентнісного підходу з максимальною спрямованістю навчання на засвоєння медичної теорії та практики. Під професійною спрямованістю навчання хіміко-біологічних дисциплін у медичному коледжі розуміємо орієнтацію змісту, форм, методів і засобів навчання на

формування професійної компетентності та якостей фахівця сестринської справи, у котрих знаходять відображення хіміко-біологічні компетенції. Одним із векторів, що дозволить це здійснити, є впровадження міжпредметних зв'язків (далі – МЗ) хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

На основі узагальнення наукових досліджень стосовно впровадження МЗ в підготовку фахівців різних галузей (П. Зеленьк, Л. Ковальчук, Л. Романишина, Н. Самарук, М. Фіцула, Л. Шаповалова) та медичних сестер (Л. Борисюк) міжпредметні зв'язки в підготовці медичних сестер у медичному коледжі розуміємо як сукупність компетенцій, побудованих на основних законах, теоріях та наукових фактах.

Виокремлено особливості підготовки МС на основі МЗ при вивченні хіміко-біологічних дисциплін: наявність професійно зорієнтованого навчально-методичного комплексу інформаційного забезпечення дисципліни (підручники, задачники, посібники, презентації, відеофільми тощо); наповнення змісту лабораторних і практичних робіт дослідями та завданнями максимально наближеними до професійної діяльності МС; формування клінічного мислення; систематичне використання інформаційно-комунікаційних технологій; обов'язковий моніторинг і контроль рівня навчальних досягнень; індивідуальна робота з обдарованими студентами; контрольована позааудиторна самостійна робота студентів; експериментально-дослідницька діяльність студентів; проведення екскурсій на хімічні виробництва, у лабораторії при лікувальних установах і діагностичних центрах, та дослідницьких експедицій; залучення викладачів фундаментальних і спеціальних дисциплін до організації та проведення інтегрованих занять.

Вивчення теоретичних основ проблеми сприяло накресленню шляхів підвищення рівнів сформованості фахової компетентності майбутніх МС.

У другому розділі – «Обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін» – проведено аналіз навчальних програм з хімічних та біологічних дисциплін; уточнено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості фахової компетентності майбутніх медичних сестер; виявлено й теоретично обґрунтовано сукупність організаційно-педагогічних умов і розроблену структурно-функціональну модель формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

Для визначення можливостей використання МЗ у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін було проведено аналіз навчальних планів і програм, який виявив недостатній рівень використання МЗ, практичну відсутність матеріалу, пов'язані із медичною теорією та практикою (основи надання невідкладної долікарської допомоги при різних видах отруєння). Тому студент, навчаючись за типовими програмами, фактично не готовий до сприйняття матеріалу із медичної хімії, яка охоплює розділи біонеорганічної, фізичної та колоїдної, біорганічної хімії. Аналіз програм також показав, що поза увагою залишається наповнення

самостійної роботи студентів матеріалом, наближеним до фахових знань, розв'язуванням задач професійного спрямування.

Шляхи вирішення цих проблем полягають у коригуванні навчальних планів та програм, використанні різнорівневих задач професійного спрямування, засвоєнні медичної термінології та медичних понять у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін.

Узагальнюючи науково-педагогічні дослідження стосовно структури фахової компетентності випускника вищого навчального закладу (Р. Гуревич) та майбутніх МС (Л. Борисюк, М. Демянчук, Ж. Комарова, І. Радзієвська та ін.), визначено структурні компоненти фахової компетентності майбутніх МС у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін на основі МЗ (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний). Цілеспрямоване формування цих компонентів дозволило визначити критерії (якість знань з хіміко-біологічних дисциплін з їхнім перенесенням на фахові дисципліни; здатність до застосування отриманих умінь у процесі розв'язування хіміко-біологічних задач медичного змісту; уміння використовувати хіміко-біологічні знання для вирішення медичних проблем у майбутній професійній діяльності) та показники рівнів сформованості фахової компетентності: високий (творчий), середній (достатній), базовий (низький), початковий (вступний).

Установлено, що одним із шляхів підвищення продуктивності досліджуваного процесу є реалізація організаційно-педагогічних умов, під якими розуміємо цілісний комплекс заходів, котрі містять форми, методи, дидактичні умови, які свідомо визначені й упроваджені викладачем у навчальний процес згідно з певними критеріями з урахуванням сучасних вимог до медсестринського процесу, які позитивно впливають на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів і формування професійних компетентностей. Серед організаційно-педагогічних умов виокремлено такі: забезпечення формування дослідницьких умінь майбутніх медичних сестер на заняттях з хімічних і біологічних дисциплін на основі компетентнісного підходу; використання міжпредметних зв'язків для формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер; упровадження в хіміко-біологічну підготовку майбутніх медичних сестер професійно спрямованих завдань і ситуаційних задач; створення інформаційного середовища для забезпечення формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у коледжі.

Перша організаційно-педагогічна умова зумовлена значенням науково-дослідницької діяльності МС у розвитку професійно-творчої самостійності майбутніх фахівців і реалізується шляхом виконання завдань дослідницького характеру на лабораторних і практичних заняттях. Забезпечення формування дослідницьких умінь майбутніх МС на заняттях з хіміко-біологічних дисциплін сприяє зародженню та формуванню клінічного мислення, притаманного МС як фахівцю з догляду за хворими.

Дослідницька діяльність базується на внутрішньопредметних та МЗ, тому наступна організаційно-педагогічна умова стосується використання МЗ у формуванні фахової компетентності майбутніх МС. Реалізація цієї умови

забезпечується інтеграцією і координацією хіміко-біологічних та фахових знань і перебуває у площині розуміння МЗ як зв'язків між поняттями з різних навчальних дисциплін, чітко узгоджених і скоординованих між собою. Для реалізації цієї умови було адаптовано навчальну програму «Хімія», уведено словник медичних термінів і понять, упроваджено в освітній процес матеріали авторського навчального посібника «Долікарська допомога при різних видах отруєння» та організовано проведення бінарних лекційних занять із залученням штатних викладачів-лікарів та викладачів-медичних сестер.

Реалізація третьої організаційно-педагогічної умови передбачала систематичне використання різнорівневих хіміко-біологічних завдань із авторського посібника «Збірник завдань з хімії (з професійно орієнтованим змістом)». Використання професійно спрямованих завдань і ситуаційних задач з хіміко-біологічних дисциплін показали низку позитивних моментів у процесі підготовки МС, серед яких відмічаємо: завдання, наповнені медичним змістом, краще сприймаються студентами та сприяють вивченню медичної термінології, що зумовлено інтересом до обраної професії; розв'язок ситуаційних задач формує в студентів відповідальність, толерантність та прагнення до самовдосконалення; елементи суперництва, закладені в різнорівневих завданнях спонукають до поглиблення знань за рахунок самоосвіти; залучення студентів до створення банку професійно спрямованих завдань і ситуаційних задач сприяє підвищенню рівня навчальних досягнень; створення викладачем професійно спрямованих завдань і ситуаційних задач сприяє розширенню його світогляду та поглибленню знань, зокрема в галузі медицини; співпраця викладачів хіміко-біологічних і спеціальних дисциплін у складанні завдань згуртовує колектив.

Четверта педагогічна умова передбачала створення інформаційного середовища для забезпечення формування фахової компетентності майбутніх МС в коледжі. Таке середовище є основою освітньої системи та містить складники: засоби управління і комунікації, дидактичний комплекс інформаційного забезпечення дисциплін хіміко-біологічного циклу. Практична реалізація МЗ у такому середовищі забезпечується наявністю: навчальних підручників, задачників та посібників (класичних і на електронних носіях), навчальних фільмів, презентацій, віртуальних середовищ (Crocodile Chemistry, VirtuLab та ін.). Водночас важливим є питання співпраці із лікувальними установами та хімічними виробництвами.

На основі узагальнення та систематизації результатів наукового пошуку розроблено структурно-функціональну модель формування фахової компетентності майбутніх МС на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін, для якої базовими стали судження про фундаментальну роль хіміко-біологічних дисциплін у фаховій підготовці майбутніх МС та їхнє професійне спрямування.

Структурно-функціональна модель (рис. 1) складається із взаємопов'язаних блоків: цільового (формування фахової компетентності майбутніх МС у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін), змістово-процесуального (використання способів організації діяльності, основних методів і засобів вивчення хіміко-

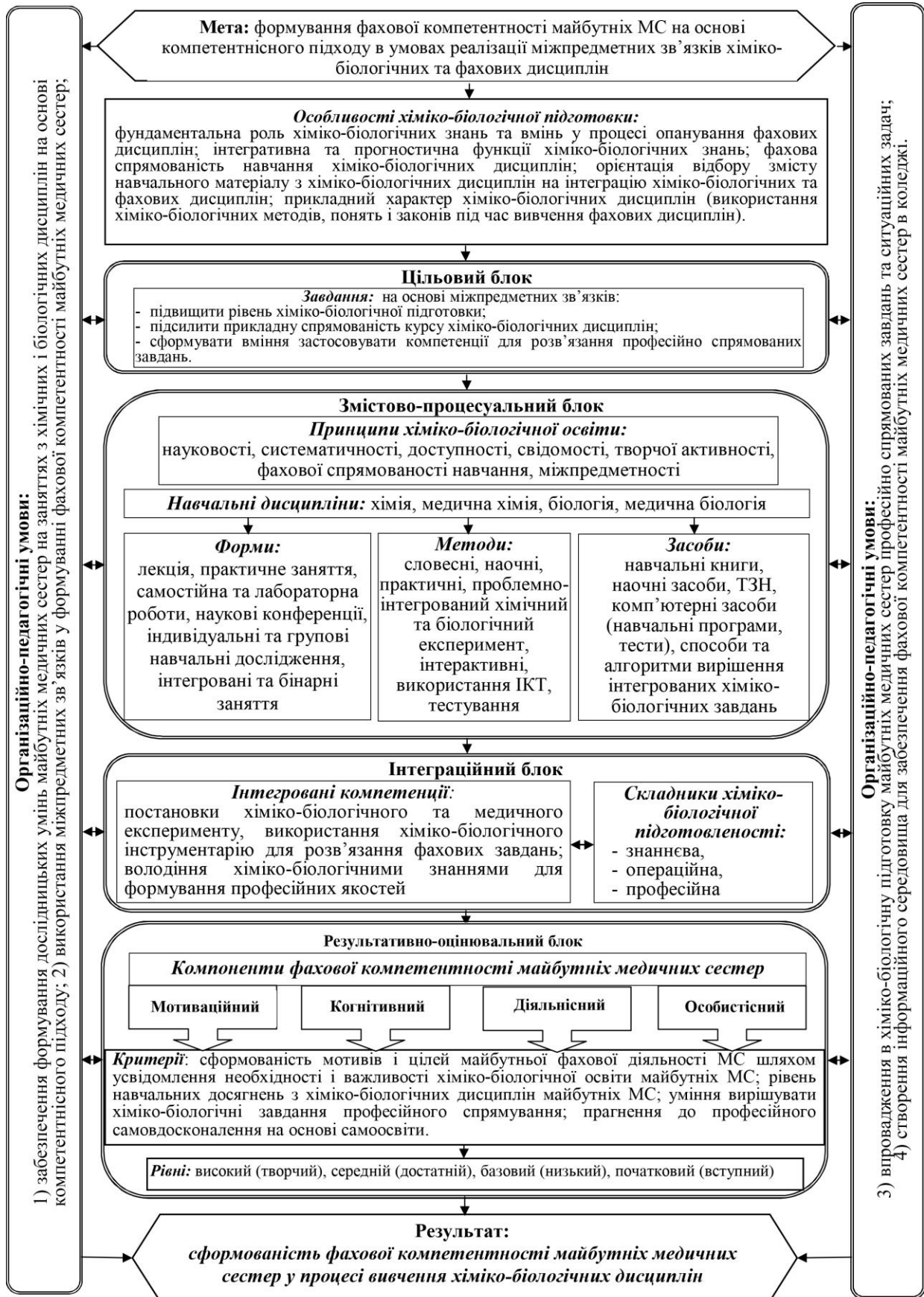

Рис. 1 Структурно-функціональна модель формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін

біологічних дисциплін), інтеграційного (інтеграція змісту дисциплін «Медична хімія», «Медична біологія» на основі визначення внутрішньопредметних і МЗ), організаційно-педагогічних умов, котрі забезпечують дієвість процесу формування фахової компетентності майбутніх МС для забезпечення сформованості всіх структурних компонентів фахової компетентності (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, особистісного) у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін. Кожний із блоків виконує свою функцію та одночасно пов'язаний із іншими блоками, що забезпечує цілісність моделі. Об'єднувальним фактором є мета процесу.

У третьому розділі – «Експериментальне дослідження формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін» – розглянуто стан сформованості фахової компетентності майбутніх МС; розкрито формувальний етап організації дослідно-експериментальної роботи; проаналізовано результати експериментальної перевірки дієвості структурно-функціональної моделі і організаційно-педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін; опрацьовано отримані результати методами математичної статистики.

З метою виявлення рівня забезпечення реалізації МЗ у процесі хіміко-біологічної підготовки МС проведено анкетування. Респондентами були викладачі, котрі надають освітні послуги на відділенні «Сестринська справа» та студенти в таких медичних навчальних закладів України: Дніпродзержинське медичне училище, Донецький базовий медичний коледж, Котовське медичне училище, Луцький базовий медичний коледж, Новоселицький медичний коледж Буковинського державного медичного університету, Рівненський державний базовий медичний коледж, Рокитнівське медичне училище.

Загальна кількість опитаних студентів становить 578, викладачів – 177, серед них – 27 викладачів хіміко-біологічних дисциплін та 93 – викладачі загальномедичних і спеціальних дисциплін. Аналіз результатів анкетування засвідчив недостатній рівень реалізації МЗ на заняттях хіміко-біологічних дисциплін, про що зазначають і викладачі, і студенти. Крім анкетування було проведено вступне діагностичне тестування 235 студентів відділення «Сестринська справа» першого року навчання (окремо для студентів I курсу на базі 9 класів кількістю 122 та II курсу на базі 11 класів – 113 студентів) вищезгаданих навчальних закладів. Тестування було спрямовано на виявлення рівня навчальних досягнень з хіміко-біологічних дисциплін «Хімія» та «Біологія» відповідно до навчальних програм шкільних курсів (база 9 та 11 класів).

Узагальнюючи результати проведеного дослідження сформованості фахової компетентності майбутніх МС, котрі навчаються на базі 9 класів, зазначимо, що високий рівень притаманний 9,63 % майбутніх МС; достатній рівень мають 76,23 % студентів; 14,14 % студентів продемонстрували показники низького рівня. Деякі інші результати показали студенти, що вступили на базі повної загальної середньої освіти, зокрема високий рівень показали 12,17 % респондентів; достатній рівень – 79,20 % студентів; показники низького рівня –

8,63 % студентів. Тому потрібне вдосконалення вивчення дисциплін хіміко-біологічного циклу як фундаментальних у фаховій підготовці МС на засадах компетентнісного підходу в умовах реалізації МЗ.

Дослідно-експериментальна перевірка дієвості організаційно-педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх МС у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін (формувальний етап експерименту) здійснювалася протягом 2015–2016, 2016–2017 н.р. у Луцькому базовому медичному коледжі, Рівненському державному базовому медичному коледжі та КВНЗ «Житомирський інститут медсестринства» зі студентами спеціальності «Сестринська справа». Головна мета експерименту полягала в підтвердженні ефективності формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін під впливом організаційно-педагогічних умов і структурно-функціональної моделі такого процесу. Упродовж проведення експерименту було використано спеціальні методи дослідження: анкетування, тестування, розв'язування хіміко-біологічних завдань професійного спрямування, опитування із використанням різноманітних методик.

Загалом до участі у формувальному етапі експерименту було залучено 179 студентів відділення «Сестринська справа» зазначених медичних навчальних закладів: 92 студенти, котрі вступили на основі базової загальної середньої освіти та відповідно 87 студентів на основі повної загальної середньої освіти, чисельно до складу ЕГ увійшов 91 студент та КГ відповідно 88 чоловік. З метою забезпечення достовірності результатів експерименту на початковому етапі, формування КГ та ЕГ базувалося на принципах однаковості кількісних і якісних показників цих груп та однорідності вибірок. Для реалізації у фаховій підготовці майбутніх медичних сестер визначених організаційно-педагогічних умов і розробленої структурно-функціональної моделі, в ЕГ у процесі навчання дисциплін «Медична хімія» та «Медична біологія» систематично використовувалися: особливий виклад лекційного матеріалу (бінарні лекції), хіміко-біологічні завдання професійного спрямування (авторський «Збірник завдань з хімії (з професійно орієнтованим змістом)»), інструктивні картки проведення хіміко-біологічного експерименту дослідницького характеру, матеріали посібника «Долікарська допомога при різних видах отруєння».

На підсумковому етапі (2017 р.) опрацьовано кількісні та якісні показники експериментальної роботи, сформульовано висновки, оформлено результати педагогічного експерименту.

З метою проведення аналізу дієвості формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін, які навчалися за традиційною та експериментальною методикою, визначались і порівнювались цифрові показники сформованості кожного із компонентів фахової компетентності. Оцінка сформованості кожного компоненту і загалом фахової компетентності студентів КГ та ЕГ на етапах вхідного і підсумкового контролю проводилася за 5-бальною шкалою оцінювання: високий (творчий) рівень – 5 балів, середній (достатній) – 4 бали, базовий (низький) – 3 бали, початковий (вступний) – 2 бали.

Узагальнені результати подано в зведено-порівняльній таблиці 1.

Таблиця 1

Зміни сформованості фахової компетентності майбутніх МС у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін

Сукупність компонентів фахової компетентності майбутніх медичних сестер	Група	Етап контролю	Показники кількості студентів і рівнів сформованості в них компонентів фахової компетентності								Середнє значення
			Високий (творчий)		Середній (достатній)		Базовий (низький)		Початковий (вступний)		
			к/с:	%	к/с:	%	к/с:	%	к/с:	%	
Узагальнені показники	ЕГ	ВК	9	10,16	35	38,19	41	45,05	6	6,59	3,52
		ПК	27	29,12	40	43,41	25	26,92	1	0,55	4,01
	КГ	ВК	10	11,08	33	37,78	39	44,60	6	6,53	3,53
		ПК	16	18,18	35	39,77	32	36,36	5	5,68	3,70

Примітка: ЕГ – експериментальна група; КГ – контрольна група; к/с – кількість студентів.

Цифрові показники відображають результативність формувального етапу експериментального дослідження й дієвість визначених організаційно-педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер.

На основі аналізу табл. 1. встановлено, що за показниками середнього балу в студентів КГ спостерігалось зростання цього показника від 3,53 до 3,70 бала (на 0,17 бала), а в ЕГ – від 3,52 до 4,01 (на 0,49 бала), що на 0,32 бала більше, ніж у студентів КГ. Отже, у студентів ЕГ відбулося підвищення значень рівнів сформованості всіх компонентів фахової компетентності майбутніх МС більшою мірою, ніж у студентів КГ.

Достовірність і вірогідність одержаних результатів перевірено й підтверджено за допомогою t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок (t-test for Independent Samples).

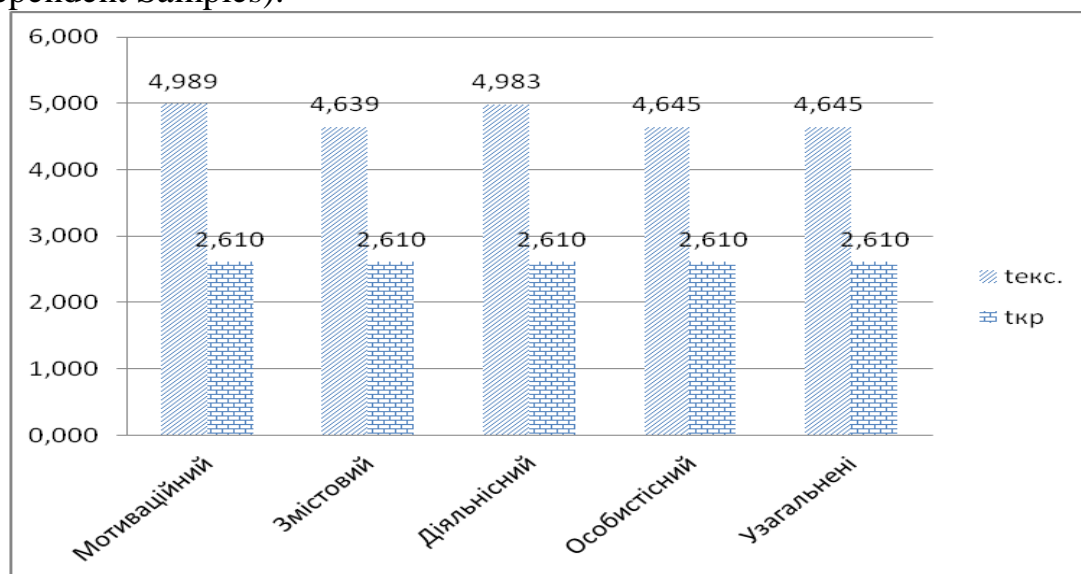

Рис. 2 Зміни t-критерію Стьюдента за результатами дослідження

Ураховуючи цифрові показники статистичного аналізу результатів педагогічного експерименту, можемо стверджувати, що запропонована структурно-функціональна модель є дієвою, показники є статистично значущими та виявляють позитивну динаміку формування фахової компетентності майбутніх МС.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічний аналіз, узагальнення та нове вирішення проблеми формування фахової компетентності МС у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін на основі міжпредметних зв'язків, що дозволило сформулювати такі **висновки**:

1. Підготовка фахово компетентної медичної сестри має важливе значення для збереження здоров'я населення України, а реформування системи підготовки медичних сестер повинно йти з випередженням запитів на таких фахівців.

Виокремлено особливості підготовки МС на основі МЗ при вивченні хіміко-біологічних дисциплін: наявність професійно зорієнтованого навчально-методичного комплексу інформаційного забезпечення дисципліни; формування клінічного мислення; систематичне використання інформаційно-комунікаційних технологій; індивідуальна робота з обдарованими студентами; контрольована позааудиторна самостійна робота студентів; дослідницька діяльність студентів; проведення екскурсій у лабораторії лікувальних установ і діагностичних центрів; залучення викладачів фундаментальних та спеціальних дисциплін до організації та проведення інтегрованих занять.

Базуючись на результатах наукових досліджень вітчизняних і закордонних учених, розглянули поняття «професійна компетентність медичної сестри», під якою розуміємо комплекс сфокусованих інтелектуальних, практичних, соціально-психологічних компетенцій, підкріплених внутрішніми мотивами саморозвитку та самовдосконалення, філософського розуміння сенсу та значення праці медичної сестри та усвідомленою відповідальністю за її результати.

Зміст фахової компетентності медичної сестри передбачає: здатність творчо вирішувати проблеми надання медичних послуг, кваліфіковано і вчасно виконувати всі види фахової діяльності, оперативно знаходити ефективні шляхи вирішення виробничих завдань.

Установлено значення хіміко-біологічної компетенції майбутньої медичної сестри, розглянуту як інтегровану характеристику її фахової компетентності, що відображає здатність використовувати базові хімічні й біологічні знання у вирішенні практичних і теоретичних завдань фахової діяльності та роль міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

Структура фахової компетентності майбутніх медичних сестер представлена такими компонентами: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний, які характеризуються чітко визначеними критеріями та показниками її сформованості.

2. Комплексне формування окреслених компонентів дало змогу вдосконалити критерії з урахуванням міжпредметних зв'язків (якість знань з хіміко-біологічних дисциплін з їхнім перенесенням на фахові дисципліни; здатність до застосування набутих умінь у процесі розв'язування хіміко-біологічних задач медичного змісту; уміння використовувати хіміко-біологічні знання для вирішення медичних проблем у майбутній професійній діяльності) та визначити рівні сформованості фахової компетентності майбутніх медичних сестер: високий (творчий), середній (достатній), базовий (низький) та початковий (вступний) за конкретними показниками.

3. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав можливість визначити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін та розробити методику їхньої реалізації. Вибір організаційно-педагогічних умов базувався на обраних педагогічних підходах, і такими умовами є: забезпечення формування дослідницьких умінь майбутніх медичних сестер на заняттях з хімічних і біологічних дисциплін на основі компетентнісного підходу; використання міжпредметних зв'язків у формуванні фахової компетентності майбутніх медичних сестер; упровадження в хіміко-біологічну підготовку майбутніх медичних сестер професійно спрямованих завдань та ситуаційних задач; створення інформаційного середовища для забезпечення фахової компетентності майбутніх медичних сестер у коледжі. Реалізацію визначених організаційно-педагогічних умов спрямовано на формування всіх компонентів фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін.

4. Розроблено структурно-функціональну модель формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін, складниками якої є: мета, цільовий блок з означеними завданнями; змістово-процесуальний блок з окресленими принципами, формами, методами та засобами; інтеграційний блок, що охоплює інтегровані компетенції та складники хіміко-біологічної підготовленості; результативно-оцінювальний блок із визначеними компонентами, критеріями та рівнями сформованості. Об'єднувальним фактором моделі є мета процесу.

Проведена статистична перевірка результатів формувального експерименту засвідчила позитивні якісні та кількісні зміни у формуванні фахової компетентності майбутніх медичних сестер, про що свідчать узагальнені результати середнього значення у ЕГ від 3,52 бала на вхідному контролі до 4,01 бала на підсумковому контролі (+0,49), що на 0,32 бала більше, ніж у КГ.

За результатами формувального експерименту було виявлено: найкращі результати характеризують зміни мотиваційного та когнітивного компонентів фахової компетентності майбутніх медичних сестер.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування фахової компетентності майбутніх МС у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін. Окремого педагогічного дослідження потребують питання вибору індивідуальної освітньої траєкторії обдарованих майбутніх МС в умовах

компетентнісного підходу в процесі навчання хіміко-біологічних дисциплін, використання та ролі інформаційно-комунікаційних технологій в підготовці МС.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Лукашук І. М. Міжпредметні зв'язки у підготовці майбутніх медичних сестер у медичному коледжі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород, 2014. Вип. 33. С. 108–111.

2. Лукашук І. Дослідження стану сформованості у студентів відділення «Сестринська справа» базових компетентностей з хіміко-біологічних дисциплін на основі міжпредметних зв'язків. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Чернівці: ЧНУ, 2015. Вип. 758: Педагогіка та психологія. С. 100–111.

3. Лукашук І. М. Організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків в процесі навчання хіміко-біологічних дисциплін. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології [Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету].* Херсон: Грінь Д. С., 2015. Вип. 1 (12), т. 5. С. 19–22.

4. Лукашук І. М. Особливості підготовки майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків при вивченні хіміко-біологічних дисциплін. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* Запоріжжя: КПУ, 2015. Вип. 40 (93). С. 200–208.

5. Лукашук І. М. Теоретичні засади формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у медичному коледжі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.* 2015. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2015_1_11.pdf.

6. Лукашук І. Особливості, структура і зміст формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків. *Педагогіка вищої та середньої школи.* Кривий Ріг, 2016. Вип. 48. С. 72–80. URL: <http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/2339>.

7. Лукашук І. М. Аналіз навчальних програм хіміко-біологічних дисциплін у контексті формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків. *Молодий вчений.* 2017. № 1. С. 468–473.

8. Лукашук І. М. Модель формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних та фахових дисциплін. *Науковий огляд.* Київ, 2017. № 1 (33). С. 79–94 URL: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1081>.

9. Лукашук І. М. Удосконалення критеріїв і показників рівнів готовності майбутніх медичних сестер до фахової діяльності: результати досліджень. *Innovative solutions in modern science.* Dubai, 2017. № 5 (14). С. 53–66. URL: <http://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/1237>.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Лукашук І. М. Формирование исследовательских учений на занятиях химии как составляющей профессиональной компетентности медицинской сестры. *Wspólne zdrowie*. Częstochowa, 2013. S. 65–86. URL: <https://www.flipsnack.com/flip-preview/ftnl4jkh>.

11. Лукашук І. М. Використання різнорівневих професійно спрямованих завдань та ситуаційних задач у процесі навчання хімії медичних сестер в медичному коледжі як організаційно-педагогічна умова. *Global scientific unity 2014: The European Scientific and Practical Congress* (Prague, 26–27 September, 2014). Prague, 2014. P. 208–211.

12. Лукашук І. Формування основ медичної термінології та медичних понять у студентів медичного коледжу на заняттях хіміко-біологічних дисциплін. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії*: матеріали XII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 30–31 берез. 2015 р.). Переяслав-Хмельницький, 2015. Ч. 2. С. 162–164. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/1732>.

13. Лукашук І. М. Роль інформаційно-комунікаційних технологій в реалізації міжпредметних зв'язків при вивченні хіміко-біологічних дисциплін в медичному коледжі. *Педагогіка: традиції та інновації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 15–16 трав. 2015 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 94–97.

14. Лукашук І. М. Теоретичні засади створення інформаційного середовища для забезпечення фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін в медичному коледжі. *Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3–4 квіт. 2015 р.). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2015. Ч. II. С. 18–21.

15. Лукашук І. М. Практико-орієнтований підхід до вивчення хіміко-біологічних дисциплін майбутніми медичними сестрами в умовах міжпредметних зв'язків в медичному коледжі. *Актуальні питання підготовки майбутніх фармацевтичних та медичних фахівців в умовах сучасної освіти*: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 15 лютого–14 берез. 2016 р.). Житомир, 2016. С. 145–147. URL: http://pharm.zt.ua/media/text/zhurnal_konf2016_zhbfk.pdf.

16. Лукашук І. М. Шляхи формування готовності викладачів до викладання хіміко-біологічних дисциплін на основі міжпредметних зв'язків в медичному коледжі. *Stav, problémy a perspektívy pedagogického štúdia a sociálnej práce: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencii* (Sládkovičovo, 28–29 októbra 2016 r.). Sládkovičovo, 2016. S. 132–135.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

17. Лукашук І. М. Долікарська допомога при різних видах отруєння. Рівне, 2015. 140 с.

18. Лукашук І. М. Збірник завдань з хімії (з професійно орієнтованим змістом). Рівне, 2015. 95 с.

АНОТАЦІЇ

Лукашук І. М. Формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2017.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін на основі міжпредметних зв'язків. Обґрунтовано компетентнісний підхід в умовах реалізації міжпредметних зв'язків, конкретизовано сутність поняття «фахова компетентність майбутніх медичних сестер», визначено компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний) та їхні критерії й показники рівнів сформованості професійної компетентності. Визначено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови (забезпечення формування дослідницьких умінь майбутніх медичних сестер на заняттях з хімічних і біологічних дисциплін на основі компетентнісного підходу; використання міжпредметних зв'язків у формуванні фахової компетентності майбутніх медичних сестер; упровадження в хіміко-біологічну підготовку майбутніх медичних сестер професійно спрямованих завдань та ситуаційних задач; створення інформаційного середовища для забезпечення фахової компетентності майбутніх медичних сестер у коледжі) та розроблено структурно-функціональну модель формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків хіміко-біологічних і фахових дисциплін.

Ключові слова: медичні сестри, міжпредметні зв'язки, сестринська справа, фахова компетентність, хіміко-біологічна компетенція, хіміко-біологічні дисципліни.

Лукашук И. Н. Формирование профессиональной компетентности будущих медицинских сестер в процессе изучения химико-биологических дисциплин. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2017.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования профессиональной компетентности будущих медицинских сестер в процессе изучения химико-биологических дисциплин на основе межпредметных связей. Обоснован компетентностный подход в условиях реализации межпредметных связей, конкретизирована сущность понятия «профессиональная компетентность будущих медицинских сестер», определены компоненты (мотивационный, когнитивный, деятельностный, личностный), их критерии и показатели уровней сформированности профессиональной компетентности. Определены,

теоретически обоснованы и экспериментально проверены организационно-педагогические условия (обеспечение формирования исследовательских умений будущих медицинских сестер на занятиях по химическим и биологическим дисциплинам на основе компетентного подхода, использование межпредметных связей в формировании профессиональной компетентности будущих медицинских сестер, внедрение в химико-биологическую подготовку будущих медицинских сестер профессионально направленных заданий и ситуационных задач, создание информационной среды для обеспечения профессиональной компетентности будущих медицинских сестер в колледже) и разработана структурно-функциональная модель формирования профессиональной компетентности будущих медицинских сестер на основании межпредметных связей химико-биологических и профессиональных дисциплин.

Ключевые слова: медицинские сестры, межпредметные связи, сестринское дело, профессиональная компетентность, химико-биологическая компетенция, химико-биологические дисциплины.

Lukashchuk I. M. Formation of Professional Competence of the Future Nurses in the Process of Studying Chemistry-Biological Disciplines. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2017.

The dissertation research is aimed at solving the problem of forming the professional competence of the future nurses in the process of studying chemistry-biological disciplines. The dissertation substantiates the choice of the research topic, its relevance and expediency. Theoretical bases of formation of professional competence of the future nurses have been considered; the pedagogical approach to the study of chemistry-biological disciplines under the conditions of the implementation of inter-subject connections in the preparation of the future nurses has been generalized; the essence of professional competence of the future nurses in the process of studying chemistry-biological disciplines has been defined. The professional competence of the future nurses has been considered as a complex of focused intellectual, practical, social-psychological competencies that are supported by internal motives of self-development and self-improvement, philosophical understanding of the meaning and significance of labor in the chosen specialty and the conscious responsibility of its results. Its special components, which are formed and developed during the study of chemistry-biological disciplines, are general and subjective chemistry-biological competences. The components (motivational, cognitive, activity, personal) have been defined; the criteria, indicators and levels of formation of professional competence of the future nurses have been improved (high (creative), medium (sufficient), basic (low), initial (introductory)).

In our research we determined and theoretically justified the set of organizational-pedagogical conditions (ensuring the formation of research skills of the future nurses in the classes on chemical and biological disciplines based on the competence approach;

the use of inter-subject connections in the formation of professional competence of the future nurses; introduction of professionally-directed tasks and situational goals into the chemistry-biological preparation of the future nurses; creation of the informational environment for ensuring professional competence of the future nurses in the college), and worked out structural-functional model for the formation of professional competence of the future nurses based on interdisciplinary links between chemistry-biological and professional disciplines, reflecting the unity of purpose, substantive-procedural, organizational-activity blocks, pedagogical conditions, components and the result. Based on the use of valid diagnostic tools, the analysis of the evaluation of the effectiveness of professional competence of the future nurses formation in the process of studying chemistry-biological disciplines has been presented. The reliability of the obtained results has been proved with the help of methods of mathematical statistics using the criterion of the reliability of the differences in the average quantities – the Student's t-test for independent samples.

Key words: nurses, inter-subject connections, nursing care, professional competence, chemistry-biological competency, chemistry-biological disciplines.

Підписано до друку 10.11.2017 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 401.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.